

En svensk hymnantologi.

A. E. Friedlander: *Den kyrkliga diktningen I—IV. (Del I, Stockholm, Norstedt, 1900, kr. 1,50; Del II, ibm, 1908, kr. 1,50; Del III, Göteborg, Gumperts Bokhandel, 1925, kr. 5:—; Del IV, ibm, 1926, kr. 5:—.)*

Med den nyligen utgivna fjärde delen föreligger ovannämnda arbetet komplett. Det är, såvitt anmälar har sig bekant, det första i sitt slag i Sverige. Syftmålet med detsamma är ett dubbelt. Dels vill författaren ge en kortfattad översikt av den kristna psalmens historiska utveckling, dels vill han i svensk översättning återgiva ett så pass stort antal prov på olika tidars och länders andliga diktkonst, att envar lätt må kunna göra sig en åtminstone något så när riktig föreställning om, hur gångna tider lovat Gud i psalm och sång. Även om vi numera icke sakna dylika historiska översikter (jag erinrar om Biskop Eklunds och Doktor Söderbergs arbeten) så torde dock Lektor Friedlanders framställning, när den år 1900 började utgivas, icke ha haft någon förelöpare hos oss. Såsom ur litteraturhistorisk synpunkt sammanställd antologi är Lektor Friedlanders arbet alltfört utan konkurrent.

På behovet av ett dylikt arbete behöva ord icke spillas. Den kyrkliga diktningen är ofta även för teologiskt bildade personer rätt mycket en terra incognita, skriver Friedlander i företalet till första delen av »Den kyrkliga diktningen» år 1900. Och hur mycket större måste icke då okunnigheten på det hymnologiska området vara bland lekmännen. Även om förhållandena i detta hänseende något förbättrats på de senaste 25 åren, så innebär likväl det citerade yttrandet knappast heller nu någon överdrift.

»Den kyrkliga diktningen» kan

utan tvekan betecknas som ett av de mera betydande hymnologiska arbeten, som sett dagen i vårt land. Om arbetets rikhaltiga innehåll lämnar en kort innehållsöversikt en föreställning. Ungefär hälften av det nära 400 sidor starka verket är ägnad åt historiska inledningar. Av dessa skildra de i del I och II såväl den österländska som den västerländska hymndiktningen intill reformationen. Inledningen i del III redogör för den tyska evangelisk-lutherska psalmdiktningens historia ända till nutiden. De historiska översikterna i del IV behandla den hymnologiska utvecklingen i Sverige och Finland samt Danmark och Norge. Icke minst den sakrika och välskrivna skildringen av den svenska psalmbokens öden (nära 60 sidor) är i hög grad ägnad att tilldraga sig ett särskilt intresse.

I antologien lämnas belysande exempel till samtliga de skildrade ländernas och tidernas diktkonst. De flesta äro översatta direkt från originalen. Undantag härifrån bilda blott de syriskas hymnerna i del I, sid. 47 ff., vilka blivit återgivna efter Zingerles tyska version. Beträffande urvalet torde kunna sägas, att i stort sett det mest representativa av det tillgängliga materialet blivit valt. Att ett och annat som man nog gärna skulle sett medtaget saknas och vice versa är icke ägnat att förvåna, än mindre är det något som man kan klandra utgivaren för. En antologi, i synnerhet en av så begränsat omfång som denna, måste ju med nödvändighet bli mer eller mindre beroende av utgivarens personliga smak. Några större berättigade anmärkningar mot utgivaren torde knappast kunna framställas.

Översikterna meddela ett i förhållande till sitt omfång betydande

material. Kanske är det alltför stort, skulle någon vilja säga. På en del punkter gör nämligen materialets rikedom framställningen något tung. Jag tänker härvid särskilt på den del som behandlar Tysklands evangeliska psalmdiktning. Vad som i detta hänseende gör läsningen mindre njutbar, ökar emellertid i hög grad arbetets värde som uppslagsbok. Detta i all synnerhet som författaren ständigt har den svenska utvecklingen i tankarna och framför allt medtager vad som har betydelse för denna. Litet för mycket är förvisso beträffande mängden av medtaget material att föredraga framför litet för litet. Därjämte må erinras om att författarens stora och omfattande lärdom gör arbetet till en icke blott mycket rikhaltig utan ock synnerligen tillförlitlig uppslagsbok. Påpekas förtjäna ock de värdefulla anmärkningarna i slutet av del I och II, innehållande dels uppgifter om de enskilda dikternas historia, dels förklaringar av svårare ställen o. d. (I del II, s. 85 må i detta sammanhang ett misstag rättas. Där upplyses, i anm. till pingstsekvensen »Veni Sancte Spiritus» att denna är en av de fyra sekvenser, som bibehöllos vid den revision av Breviarium Romanum, som ägde rum i början av nyare tiden. De vid åsyftade revision bibehållna sekvenserna äro i själva verket icke fyra utan fem och tillhöra icke Breviariet utan Missale Romanum, som reviderades vid samma tid.)

Vid översättningarna har i regel originalets versmått blivit följt. På ett par avvikelser från denna regel av enligt mitt förmenande icke lyckat slag må pekas. I del II, s. 64 lämnas en omskrivning av pingstsekvensen »Sancti Spiritus adsit nobis gratia» (jfr 1695 års psalmbok n:r 179) på jambisk dimeter. Och i del II, s. 70 återgives påsksekven-

sen »Victimæ paschali laudes» (jfr 1695 års ps.-b. n:r 164) på ett liknande sätt. De äro båda ursprungligen icke metriska i vår mening utan skrivna på rytmisk prosa. Översättarens avsikt med att intvinga dem i modern meter har som han själv i företalet till del II anger varit, att göra dem mera njutbara för moderna läsare. Försöket är nog dömt att misslyckas. Det primära i dessa dikter är ej texten utan melodierna. Skall man överhuvud förstå textens byggnad, måste man samtidigt studera melodien. En översättning, som icke så pass noggrant följer den ursprungliga rytmen, att översättningen låter sig infogas under melodien utan att göra våld på denna senare, är därför förfelad. Dessutom är en sådan sekvens som »Victimæ paschali» avsedd att sjungas av tvenne varandra avlösande växelskörer (vilket för övrigt gäller i allmänhet om sekvenserna). En blick på uppställningen i den gamla koralpsalmboken av n:r 164 torde vara nog för att övertyga om riktigheten härav. Denna sekvensernas karaktär av växelsång har i Friedlanders översättning praktiskt taget blivit utplånad. — Att försöka åstadkomma en i språkligt, estetiskt och musikaliskt hänseende oklanderlig översättning av »Victimæ paschali» torde tillhöra de svåraste uppgifter, som en översättare kan taga sig före. Till den, som kunde åstadkomma en dylik, skulle emellertid vår Kyrka komma i stor tacksamhetsskuld, ty därigenom kunde denna härliga sekvensmelodi räddas från glömskan. Den som vill försöka saken, måste emellertid först noga studera melodien. Ett utmärkt hjälpmedel härtill erbjuder den analys som lämnas av P. Wagner i hans »Gregorianische Formenlehre», s. 497 ff.

Översättningarna i »Den kyrk-

liga diktningen» äro i regel gjorda både med smak och skicklighet. Man må emellertid, när man läser dem, ihågkomma, att utgivarens avsikt är att ge en litteraturhistorisk antologi och icke material till en ny psalmbok. Det har därför gällt att åstadkomma en så trogen översättning som möjligt, icke en församlingsmässig. Detta är sagt som en erinran till dem, som i likhet med anmälaren stundom tycker sig finna ett ordval, som icke riktigt passar i kyrklig diktning. Detta gör ock, att en stor del av översättningarna icke utan vidare kunna användas som hymntexter för församlingsbruk.

Som ett prov på utgivarens översättningskonst må ett par strofer ur den sköna kyrkoinviigningshymnen »Urbs beata Jerusalem» anföras:

O Jerusalem du sälla stad, vars
namn bebådar frid,
Som av stenar, vilka leva, timras
ovan rum och tid,
Med en krans av änglar smydd
som en brud av Herren blid.
Ned från himlen du dig sänker,
härlig som en tillredd brud
Ur gemaket, att förenas med din
Herre och din Gud;
Dina gator, dina murar skimra uti
gylne skrud.

Städse skall den helga staden,
som är Herren evigt kär,
Och som full av ljusa toner, full av
lov och jubel är,
Härligt tolka, Gud treenig, för en-
var din ära här.

Store Gud till detta tempel kom
och hav till oss behag,
För din godhets skull med mildhet
våra bönerop upptag,
Oss välsigna och föröka, Gud, din
nåd för varje dag.

Vad vi bedja värdes skänka oss,
som stadigt på dig tro,
Låt vårt goda oss besitta och med
dina helgon bo,
Låt till paradiset oss komma, där vi
njuta evig ro. (I, s. 73 f.)

Att i en så vidlyftig samling ett och annat nummer måst medtagas, som icke skulle farit illa av en förnyad behandling, ligger i sakens natur. Någon gång kan t. o. m. en rent misslyckad vändning insmyga sig, t. ex. i Grundtvigs »Dejlig er den Himmel blaa» (IV, s. 184 f.) där det heter:

Det var uti julenatt,
Varje stjärna lyste matt,
Plötsligt sågs vid midnattstimma
Underbart en stjärna glimma
Med en *mindre vanlig* glans.

Dylikt hör emellertid till sällsyntheterna. I stort sett äro översättningarna ganska jämna. Skulle annars någon anmärkning i formellt hänseende framställas, torde det vara mot vissa rim. Alltför vanliga rim, sådana som: mig — dig, är — här, — har — var, förekomma nämligen stundom i så stor utsträckning, att de verka en smula enformiga.

Författaren är att högeligen lyckönska till att ha fått avsluta sitt betydelsefulla arbete. Det är en aktningvärd prestation redan i sig själv och än mer med hänsyn till att det till största delen utförts på lediga stunder under en mångårig, mödosam läraregärning. Må det vinna den spridning och det beaktande, som det förtjänar. Anmälaren kan icke sluta utan att betyga författaren sin tacksamhet för den stora glädje och nytta som de båda första delarna av »Den kyrkliga diktningen» sedan många år tillbaka berett honom.

Knut Peters.